

Nr 484

Av herrar **Hedlund** och **Ohlin**, *angående det svenska biståndet till u-länderna.*

(Lika lydande med motion nr 382 i Första kammaren)

Inga tecken tyder på att klyftan mellan de fattiga och de rika länderna är på väg att minska. Tvärtom tycks den vidgas. De ekonomiska framstegen går väsentligt fortare i industriländerna än i u-länderna. Samtidigt har den ekonomiska hjälpen från industriländerna till utvecklingsländerna stagnerat. Enligt OECD:s utvecklingsorgan DAC överstiger den i dag bara obetydligt den nivå som den legat på sedan 1960-talets början. Totalt representerar den offentliga hjälpen ett netto av ca 35 miljarder kronor, vilket ungefär motsvarar det belopp som vi i Sverige årligen investerar i vår ekonomiska utveckling.

Därtill kommer att villkoren för de utvecklingskrediter som ställs till u-ländernas förfogande ofta är mycket ogynnsamma. Det beräknas att u-länderna i dag i form av räntor, amorteringar och utdelningar betalar tillbaka ungefär hälften av det kapital som de tillförs på statlig eller enskild väg.

Men även den snabba befolkningstillväxten i många av u-länderna och den otillräckliga livsmedelsproduktionen är faktorer som verkar bromsande på utvecklingen. För tio år sedan ökade världsbefolkningen med 1,8 procent per år. Nu är ökningstakten cirka två procent. Ökningen är starkt koncentrerad till u-länderna. Detta gäller även nedgången i livsmedelsproduktionen.

Det är mot den bakgrunden vi skall bedöma de svenska biståndsinsatserna. Industriländernas hjälp kan förmodligen aldrig få en mer än marginell betydelse för den ekonomiska utvecklingen i u-länderna, och den svenska insatsen måste på grund av våra begränsade resurser alltid bli jämförelsevis liten. Det är emellertid klart att industriländernas samlade biståndsinsatser kan och måste ökas väsentligt. Världsbanken beräknar att u-länderna redan i dag skulle kunna nyttiggöra ytterligare mellan 15 och 20 miljarder kronor i utvecklingskrediter. För framtiden finns det anledning att utgå ifrån att biståndsinsatserna, även med stora krav på att pengarna skall komma till effektiv användning, skall kunna öka än kraftigare.

Planeringen för det svenska biståndet måste anpassas så, att vi blir i stånd svara för vår andel av den samlade biståndsinsatsen. Detta har hittills inte skett. Tvärtom har regeringen i sin budgetplanering utgått från

att biståndsanslagen bör ligga på ungefär samma nivå som de legat hittills. Förslag från vårt håll till en mera långsiktig inriktning i syfte att — med krav på största möjliga biståndseffekt för det insatta kapitalet — snarast möjligt komma upp till en ekonomisk insats på en procent av nationalinkomsten har avvisats av riksdagsmajoriteten. Anslagstilldelningen har inte heller fört oss nämnvärt närmare den uppställda målsättningen.

Denna antogs enhälligt av riksdagen 1962. Men fortfarande utgör vår insats inte mer än cirka en tredjedels procent. I sin praktiska politik har regeringen uppenbarligen inte fäst avseende vid det löfte Sverige givit i och med att vi antagit FN:s enprocentsdeklaration.

Den sammanlagda svenska u-landshjälpen uppgår i årets statsverksproposition till 404,3 milj. kronor, vilket motsvarar 0,34 % av vår bruttonationalprodukt (räknat efter en BNP 1967/68 på 119,1 miljarder kronor).

Fältverksamheten

I årets statsverksproposition anvisas till fältverksamhet i samband med bilateralt tekniskt och humanitärt bistånd ett reservationsanslag på 99 miljoner kronor. Det är en stark nedskärning av de äskanden som det statliga biståndsorganet SIDA gjort. Tar man i beaktande att SIDA under innevarande år, förutom de anslagna 68,1 milj. kronor, även förbrukat reservationer från tidigare budgetår på 22 miljoner kronor, uppgår den föreslagna ökningen i årets statsverksproposition till ungefär 9 miljoner kronor. Mot bakgrunden av de kostnadsstegringar som ägt rum under det senaste året synes det uppenbart att anslaget reellt inte innebär någon ökning alls.

Sedan omorganisationen 1965 av det svenska utvecklingsbiståndets administration har man kunnat notera en expansion av verksamheten. Av SIDA:s anslagsäskanden framgår att den planering som pågått under innevarande budgetår i huvudsak varit inriktad på verksamhet som föranleder utgifter först under budgetåret 1967/68. Enligt uppgift har SIDA:s styrelse i sin framställning till Kungl. Maj:t redan i förväg gjort kraftiga nedskärningar av den verksamhet som planerats för budgetåret 1967/68.

I anslutning till ökningen av anslaget under Fältverksamheten är motsvarande ökningar nödvändiga beträffande personal och omkostnader. Detta innebär en sammanlagd höjning av anslaget till biståndsverksamheten med 67,5 milj. kr.

Plan för utvecklingsbiståndets expansion

En av de avgörande förutsättningarna för att den svenska utvecklingshjälpn någorlunda snabbt skall i första hand uppnå det angivna 1 %-

målet är att man gör upp en plan för det fortsatta arbetet. Däri skall ingå en preliminär plan beträffande vilka olika verksamhetsområden biståndet skall inriktas på. Lika viktigt är att en ekonomisk tidsplan uppgöres över hur man under något så när normala ekonomiska förhållanden skall komma till målet. Utan en sådan är det uppenbarligen stor risk att u-länderna i den svenska budgeten blir en restpost som får ta vad som ev. blir över.

En planering av en utvidgad verksamhet bör ske i en utredningskommitté, bestående av representanter för de politiska partierna, för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis. Det är därvid önskvärt att man i så stor utsträckning som möjligt grundar sina bedömningar på en uppfattning om hur biståndet inom givna kostnader skall kunna ge största möjliga utvecklingseffekt.

Vi föreslår att riksdagen begär att regeringen tillsätter en sådan kommitté.

Regeringen bör till nästa års riksdag i första hand lägga fram en tidsplan för u-hjälpens stegring upp till 1 %-målet.

Skydd för svenska investeringar i u-länderna

I särskild motion yrkar vi att ett svenskt garantisystem för investeringar i u-länderna skall införas.

Livsmedelshjälpen

Under 1966 års riksdag hemställde vi i motionerna I: 368 och II: 450 att riksdagen måtte besluta uppdra åt regeringen att genom Sveriges representation i internationella organ kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av en fond för multilateral livsmedelshjälp, med årliga tillskott av storleksordningen 1 miljard dollar. Utvecklingen under det senaste året har ytterligare understrukit angelägenheten av ett betydande engagemang i syfte att på multilateral väg temporärt stödja de mest utpräglade bristområdena i deras ansträngningar att nödortfigt klara livsmedelsförsörjningen och öka takten i den ekonomiska tillväxten.

Befolkningsökningen fortgår i oförminskad takt och med tyngdpunkten i de länder där livsmedelsförsörjningen är svagast. Världsbefolkningen torde komma att fördubblas fram till sekelskiftet, vilket för u-ländernas del innebär att en fördubbling uppnås dessförinnan. Överskotten av livsmedel, främst spannmål, fortsätter att sjunka. Förenta staternas övergångslager av vete år 1966 understeg 15 miljoner ton att jämföra med omkring 38 miljoner ton för 5 år sedan. Samma bild kommer till uttryck i fråga om världens samlade vetelager, vilka ungefär halverats på en 5-årsperiod.

Samtidigt har svaga skördar bl. a. i Indien och vissa delar av Östafrika

i betydande omfattning medfört försörjningskriser. Dessa lokala hungerkriser utgör en påminnelse om den utomordentligt smala marginalen mellan nödortftig försörjning och direkt svält i ett flertal av u-länderna. Man kan tyvärr icke anse händelserna under år 1966 som exceptionella. De torde komma att upprepas framöver. I och med att överskottslagren främst i Nordamerika nu förbrukats måste försörjningen i ökad utsträckning framöver grundas på den årliga produktionen i bristländerna själva med de tillskott som kan mobiliseras från de ekonomiskt utvecklade länderna. Därmed har den globala livsmedelsförsörjningen kommit in i en ny fas.

I en situation då tryckande överskott av livsmedel knappast längre existerar är det enligt vår mening orealistiskt att räkna med att något enskilt land eller ett litet fåtal länder skall ta på sig ansvaret för den krigsberedskap på livsmedelsområdet som på ett eller annat sätt måste finnas. Utvecklingen har mycket snabbt och med eftertryck demonstrerat det trängande behovet av multilaterala åtgärder av tillräcklig omfattning. En snabb uppbyggnad av en fond för livsmedelshjälp av den storlek vi föreslagit skulle kunna bli ett verksamt medel mot hungerkatastrofer i en situation då nedgången i överskottslagrens storlek minskar förutsättningarna för tillräckligt omfattande bilaterala insatser.

Följande uppgifter om livsmedelsproduktionens utveckling per capita under det senaste året understryker den allvarliga försämringen av försörjningsläget som inträtt i u-länderna i olika delar av världen.

Livsmedelsproduktionen per capita i olika delar av världen.

Index 1952/53—1956/57 = 100

	Förkrigs- medeltalet	Medeltalet 1958/59— 1962/63	1964/65	1965/66 prel.
Latinamerika	104	101	104	99
Fjärran östern utom Kina	106	106	108	104
Främre Orienten	96	106	104	102
Afrika	98	97	100	96
Ovanstående regioner	102	104	106	102

Källa: FAO, The State of Food and Agriculture 1966.

Medan livsmedelsproduktionen per person i i-länderna inklusive Sovjetunionen och Östeuropa ökat med över 35 proc. sedan förkrigstiden har någon förbättring genomsnittligt sett för alla u-länder icke uppnåtts under denna tid vad gäller livsmedelsproduktionen per person. Detta in-

nebär att antalet underförsörjda människor i dessa länder ökat våldsamt under det senaste kvartseket. FAO understryker i sin senaste rapport att livsmedelsproduktionen under 1966/67 måste öka med 6 proc. i Latinamerika, 7 proc. i Afrika och 5 proc. i Fjärran Östern, enbart för att återställa den nivå i produktionen per person som hade uppnåtts närmast före andra världskriget.

I de ovannämnda motionerna uttalade vi bl. a. följande:

De underförsörjda ländernas livsmedelsproblem måste i huvudsak lösas av och inom dessa länder själva. Härför fordras en snabb ökning av deras egen livsmedelsproduktion. Att ge hjälp och stimulans åt en sådan utveckling utgör ett av de främsta målen för internationellt ekonomiskt bistånd. Åtgärderna bör härvid till väsentlig del inriktas på att med måttliga tillskott av kapital utifrån och genom en höjning av kunskapsnivån öka arbetskraftens produktivitet i jordbruket. I många fall måste detta ske i en situation där jordbruksbefolkningens storlek ökar till följd av den snabba folkökningen.

Kampen mot svälten måste föras med olika medel och från flera utgångspunkter. I strävandena att angripa befolkningsproblemet genom familjeplanering har Sverige varit ett föregångsland internationellt. Vad som här påbörjats och vunnit gehör måste fullföljas med kraft samtidigt som det måste stå klart att inga påtagliga resultat i form av en märkbar dämpning i folkökningstakten är att vänta annat än på lång sikt.

Den omedelbara målsättningen på livsmedelsområdet bör vara att genom internationellt samarbete fortsätta och så snabbt som möjligt utbygga den multilaterala livsmedelshjälp som påbörjats av FN och FAO i samverkan. Överskotten av livsmedel och överkapaciteten inom jordbruket, var den än kan förefinnas och tas i anspråk till rimliga kostnader, bör härigenom nyttiggöras och integreras med den ekonomiska biståndsverksamheten som helhet. En grund för praktiskt handlande är lagd genom FN:s och FAO:s gemensamma internationella livsmedelsprogram. Arbetet på att utbygga detta program och tillföra detsamma resurser i form av överskottsvaror och finansiella bidrag måste bedrivas med kraft och tveklöshet till dess programmets omfattning står i rimlig proportion till de krav den internationella försörjningssituationen ställer.

Ett självklart syfte för den multilaterala livsmedelshjälp måste vara att avhjälpa akuta hungerkatastrofer då sådana uppstår. Vid sidan härav bör emellertid huvudvikten läggas på biståndsaspekten. Livsmedelshjälp bör permanentas som ett led i det ekonomiska bistånd som har till syfte att öka takten i den ekonomiska tillväxten i u-länderna. Metoden härför har kunnat studeras under det 3-åriga försöksprogram som FAO och FN med framgång fullföljt under åren 1963/65. Det finns anledning räkna med att ytterligare värdefulla erfarenheter kommer att

vinnas under de närmaste åren. Särskild vikt måste läggas vid att livsmedelshjälpen icke motverkar utan stimulerar till en ökning av livsmedelsproduktionen i mottagarländerna själva.

I ett utbyggt livsmedelsprogram av den storlek den internationella säkerheten i förening med rent humanitära hänsyn kräver måste även de latent produktionsresurserna mobiliseras. Härvid bör även u-ländernas egna möjligheter att producera för export på multilateral basis beaktas. Dessa möjligheter är betydande under förutsättning att deras bidrag kan betalas ur en internationell fond av tillräcklig omfattning. Förslag i denna riktning har väckts bl. a. inom UNCTAD och hänvisats till fortsatt utredning och beredning inom FAO och FN.

I ett uttalande av folkpartiets och centerpartiets samarbetsdelegation den 4 januari 1966 har bl. a. anförts att "en internationell storfond med årliga tillskott av storleksordningen 1 miljard dollar bör inrättas inom FN för livsmedelshjälp mot svälten i u-länderna". Förverkligandet av denna målsättning är enligt vår mening utomordentligt angeläget och skulle samtidigt på detta område bidra till en sådan proportion mellan multilateralt och bilateralt bistånd som från svensk sida eftersträfvats även inom andra delar av den internationella biståndsverksamheten. De årliga bidragen till fonden bör ges i form av konvertibel valuta och livsmedelskvantiteter.

Stöd åt u-ländernas export

Vid en bedömning av de uppostringar som Sveriges folk gör för u-landshjälp synes det vara naturligt att hänsyn tas till de fördelar som det svenska folkhushållet erhåller på u-ländernas bekostnad genom ett för oss gynnsamt men för dem ogynnsamt bytesförhållande i utrikeshandeln. För en del av deras produkter har prisläget under en rad av år varit nedpressat till en orimligt låg nivå. Vid överläggningarna rörande världshandeln och andra av deras ekonomiska problem i internationella sammanhang har det allmänt erkänts vara ett faktum att industriländerna på ett inte motiverat sätt blivit gynnade av rådande villkor för världshandeln. Det har betraktats som en väsentlig uppgift att åstadkomma en för u-länderna fördelaktig förskjutning av de relativa varupriserna i utrikeshandeln. Så länge en sådan förändring emellertid ej kunnat genomföras medför de låga världsmarknadspriserna för socker, kaffe, kakao och ett stort antal andra produkter allt fortfarande en fördel för de importerande industriländerna på u-landsfolkens bekostnad. Det är naturligtvis inte möjligt att ange en siffra som exakt mäter den vinst som det svenska folkhushållet under det senaste årtiondet gjort på grund av ovan berörda för oss gynnsamma prisrelationer. För en del u-landsprodukter har världsmarknadspriserna under en stor del av perioden legat under

hälften av den vid internationella undersökningar som rimlig ansedd nivå.

Beaktar man att Sveriges införsel från u-länderna uppgår till 3 à 4 miljarder kronor årligen — siffrans storlek avhänger av vilka länder som anses höra till u-landsgruppen — kan man uppskatta ovan berörda fördel för det svenska folkhushållet till ett belopp mellan 500 och 1 000 milj. kr. årligen. Även den lägre av dessa båda siffror överstiger beloppet för den nuvarande statliga u-landshjälpen.

Ur det perspektiv som här anlägges kan man därför knappast säga att Sveriges folk gör någon egentlig uppoffring genom att till u-länderna "återbetala" förmåner som vi själva erhåller från dessa länder genom erkänt abnorma prisrelationer i utrikeshandeln. Låga importpriser för u-landsprodukter sänker priserna i vårt land minst lika mycket som beskattningen av hänsyn till kostnaderna för u-landshjälpen kan antas höja dem.

Mot denna bakgrund är den i realiteten mycket snäva begränsningen av u-landsanslagets höjning som regeringen föreslår mycket svagt motiverad. Den av oss föreslagna större höjningen av anslaget ter sig som ganska blygsam och acceptabel endast om den ses som ett led i en målmedveten strävan att steg för steg höja hjälpen till det fastställda målet av 1 % av bruttonationalinkomsten. Dessutom är det uppenbarligen angeläget att vårt land i internationella sammanhang energiskt verkar för en stabilisering av viktiga u-landsprodukters priser på en rimlig nivå. Vid sidan av åtgärder för s. k. kompensatorisk finansiering i syfte att vid starka prisfall för u-landsprodukter stärka dessa länders betalningsbalans skulle ovan berörda prisstabiliseringsaktioner betyda en ny och bättre grundval för u-ländernas ekonomiska utveckling.

Vi hemställer,

A. att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 i enlighet med SIDA:s förslag till Fältverksamhet anvisa ett reservationsanslag av 164 000 000 kronor, vilket innebär en höjning utöver regeringens förslag med 65 000 000 kronor;

att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 anvisas ett förslagsanslag av 7 906 000 kronor;

att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 anvisas ett förslagsanslag av 2 535 000 kronor;

B. att riksdagen hemställer att regeringen måtte i enlighet med vad som sägs i denna motion tillsätta en utredning med parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis för att undersöka vägarna för en ökad svensk biståndsinsats;

C. att riksdagen måtte begära att regeringen till nästa års riksdag framlägger en tidsplan för förverkligandet av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens närmaste mål 1 % av bruttonationalprodukten;

D. att riksdagen begär att regeringen ger sin representation i vederbörande internationella organ i uppdrag att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av här föreslagna program och miljardfond för multilateral livsmedelshjälp;

E. att riksdagen uttalar att Sverige är villigt att till en sådan fond för livsmedelshjälp bidra med 100 milj. kronor per år eller den större andel som kan komma att erfordras;

F. att riksdagen i skrivelse till regeringen framhåller vikten av att Sverige i internationella sammanhang gör ökade ansträngningar för att åstadkomma en stabilisering av vissa viktiga u-landsprodukters priser på rimlig nivå samt andra åtgärder för att stödja u-ländernas exportansträngningar.

Stockholm den 26 januari 1967

Gunnar Hedlund (cp)

Bertil Ohlin (fp)